

ПЕДАГОГИКА ВА ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ:

АНЪАНАЛАР, ТАЖРИБАЛАР ВА
ИННОВАЦИЯЛАР

мавзусидаги
илмий-амалий онлайн конференция

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖАҲОН ТИЛЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ**

**“ПЕДАГОГИКА ВА ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ:
АНЪАНАЛАР, ТАЖРИБАЛАР ВА
ИННОВАЦИЯЛАР”**

мавзусидаги Вазирлик миқёсидаги илмий-амалий онлайн
конференция материаллари

2021 йил 23 апрель

ТОШКЕНТ – 2021

УДК: 65:67
КБК: 78(Ў)

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

- Жуманиёзова М.Т.
– педагогика фанлари номзоди, доцент
Исамова П.Ш.
– педагогика фанлари номзоди, доцент
Юсупова Х.И.
– педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Жумаев А.Ш.
– педагогика фанлари номзоди, доцент
Давронова Д.С.
– педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Пулатов Ж.А.
– педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

**Педагогика фанлари доктори, доцент Д.Джураевнинг умумий
тахрири остида**

**Тўпламда нашр этилган мақола ва тезислардаги
маълумотларнинг ҳаққонийлигига муаллифлар масъулдир.**

Конференция Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2021 йил 23 мартдаги 87-03-1460-сон хатига асосан ЎзДЖТУ "Педагогика ва психология" кафедраси томонидан ташкил этилди.

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети Педагогика ва психология кафедрасининг 2021 йил 30 апрелдаги 9 – сонли қарорига асосан нашрга тавсия этилди.

жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий асосини ва сиёсий тузумини мустаҳкамлайди, балки инсонларнинг ҳатти-ҳаракатини ижтимоий жихатдан тартибга солувчи, илмий ва маданий кадрият сифатида номаён бўлади. Ҳуқуқ инсонларнинг ижтимоийлашувининг, маънавий баркамоллашуви, дунёқарашнинг кенгайиши, инсониятнинг маданий бойликларини ўзлаштиришнинг асосий воситасидир¹. Қайсидир маънода ҳуқуқий маданиятни сиёсий маданиятнинг бир кўриниши сифатида қабул қилиш мумкин, чунки ҳақиқатдан ҳам сиёсий маданият ҳуқуқий маданиятга нисбатан кенг қамровли тушунчадир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт-пировард мақсадимиздир. -Т.: Ўзбекистон, 2000 й.
2. Ислотов З. Общество Государство Право.- Т. Адолат 1998 йил.
3. Ислотов З., Хусанов О., Мирхамидов И. Ҳуқуқшунослик. Маърузалар матни. -Т.: 2000 й.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ ТАЛАБАЛАРИНИНГ МАСЪУЛИЯТ ҲИССИНИ ОШИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИ

Гуламов Жасур Баходирович,
*ЎзДЖТУ “Педагогика ва психология”
кафедраси ўқитувчиси*

Аннотация. *Мазкур мақолада талабаларда соғлом фикрлаш тарзини шакллантиришнинг психологик аспектлари, масъулият ҳисси, уни шакллантириш механизмлари ҳақида сўз боради.*

Калит сўзлар: *масъулият ҳисси, соғлом тафаккур, таълим жараёни.*

Бугунги кунда “Ҳар бир давлат, ҳар бир миллат имкониятларининг ҳал қилувчи омили бу билим ва таълим, одамларнинг интеллектуал ва маънавий салоҳиятидир”. Бинобарин, таълим сифатини ошириш сиёсати концепцияси, таълим соҳасидаги сифат фалсафаси асосий йўналишларидан бири бу ўқувчиларни интеллектуал билимли қилиб тарбиялаш, уларнинг билим ва ижодий қобилиятларини ривожлантиришдир. Барча ривожланган мамлакатларда интеллектуал меҳнат, билим ва маълумотлар улкан даромад келтиради. Шунинг учун талаба ёшларда масъулият ҳиссини шакллантириш унинг интелектини ривожланишига жамиянинг

¹ Орзих М.Ф. Личность и право. М. Юрид. 1975 с-101.

ривожланишига ўзининг ҳиссасини қўшишга имкон яратди. Замонавий жамият олдида асосий вазифа - талабани янги цивилизация шароитида ҳаётга тайёрлашга қодир истикболли таълим тизимини яратиш, яъни фикрлаш ва ишлай оладиган юкори даражадаги тахлилчилар, вужудга келитиши учун авалло талабаларда маъсулият ҳиссини шакллантирилса улар янги ғояларни ишлаб чиқарувчи мутахассислар бўлиб етишади.

Талаба ёшларни тарбиялашда аввало уни психологик томондан соғлом қилиб тарбиялаш зарур, чунки психологик соғлом инсонгина етарли билим ва кўникмаларни ўзида шакллантира олади ва олдида қўйган мақсадини тўғри ҳал қила олади. Ҳар томонлама етук ва мустақил фикрлайдиган шахснинг шаклланишида маъсулият ҳисси катта аҳамиятга эга.

Маъсулият шахс хусусияти сифатида ижтимоий қадриятларни, меъёрва қоидаларни англаш натижаси сифатида биргаликдаги фаолият давомида шаклланади. Маъсулият ижтимоий муҳим шахсий сифат ҳисобланади.

Маъсулият сўзининг маъноси ниҳоятда кўп қиррали бўлиб, одатда, у кўпинча маъсулият характери ёки унинг қандайдир маъсулият субъектига –шахс ёки гуруҳга - тегишли эканлигини аниқловчи тушунчалар билан мувофиқликда қўлланилади. Одатда ички ва ташқи маъсулият, индивидуал ва гуруҳий, ретроспектив ва перспектив, маъмурий ва фуқоролик, интизомий, жиноий, моддий жавобгарлик тушунчалари ишлатилади.

Маъсулият инсон фаолиятининг ҳамма соҳаларида ва умуман жамиятда шахснинг муваффақиятга эришишида катта аҳамиятга эга. У инсон ҳаётининг ва ахлоқининг бирламчи, фундаментал тамойилларидан бири ҳисобланади. Шу билан бирга, маъсулиятнинг ҳозиргача ишлаб чиқилган умумий назариясининг йўқлиги уни ўрганишни мураккаблаштиради. Инсонлар ўз мажбуриятлари, шахсий маъсулиятлари ва айблари бўлган ҳолатларга нисбатан ўта таъсирчан бўладилар. Маъсулиятни ҳис этишга ундаш жазодан қочиб қутилишнинг имкони йўқлиги туфайли инсонларда хавф-хатар сифатида қабул қилинадик, бу нарса ноқулайликни юзага келтиради. Шу билан бирга, маъсулият ҳисси инсонни ривожлантириш, шакллантириш, тарбиялаш керак бўлган ижтимоий жихатлардан, деб қаралади. Ҳар бир инсоннинг шахс сифатида шаклланиши учунгина эмас, балки яшаш учун ҳам зарур бўлган жихат сифатида ўрганилади.

Маъсулият – бўлажак мутахассисларнинг керакли ва муҳим касбий сифатларидан бири. Жамиятда мутахассисларга керак

бўладиган ҳислатлар: мустақил қарор қабул қилиш ва эркин ҳаракат қила олиш, хоҳлаган касбий вазиятларда ўз бўйнига масъулиятни олишга тайёр бўлиш, жамоада мақсад қўя олиш, фаолиятда муваффақиятга эришишда оптимал йўлни танлай олиши керак. Ҳар бир касбнинг ўз мутахассисига қўйиладиган талаблари бор, уларни бир моделга солиш керак бўлса, уларнинг энг асосий марказида масъулият муҳим ўрин эгаллайди.

Масъулият муаммосининг ўрганилишида тарихга назар соладиган бўлсак, масъулиятнинг биринчи тушунчаси - шахсий масъулият деб юритилган, илмий изланишларда эса, “ижтимоий масъулият” деб келтирилган. Ижтимоий масъулият муаммоси бўйича олимлардан Р.И.Косолапов, В.С.Марков, Ж.Е.Завадский, А.Плохотний, Л.В.Шевченко, Т.Н.Сидорова, К.Муздибаевлар изланишлар олиб борганлар. Р.И.Косолапов ва В.С.Марков ишларида, масъулият шахс тузилишининг асосий элементларидан бири, инсон ҳулқининг асосий йўналишлари ва эркинлик аниқлаш даражасини англатади [2].

К.Муздибаевнинг фикрича, масъулият шахс ижтимоий типларининг бирини ҳарактерлайди. Ролли мажбуриятларни бажаришида ва ўзининг ишларига унга ҳисоб беришда, ўзининг ҳулқидаги жамоадаги умумқабул қилинган ижтимоий нормаларни сақлашни кўрсатиб беради [3, 5-б.]. Умуман олганда, К.Муздибаев масъулиятни шахс ҳарактери сифатида таъкидлайди.

Л.С.Рубинштейннинг фикрича масъулият рўй берган ҳар бир иш билан боғлиқ бўлади [4]. Инсон шахсий ҳаётида мантикий воқеаларда ўзининг ички имкониятларини аниқлаш қобилиятига эга бўлади. Бу билан автор масъулиятни инсоннинг ҳаётий ҳулосаларини аниқлашдагина эмас, уни режалаштириш жараёнида ҳам ҳосил бўлади, деб кўрсатади. Инсон бир-бирига зид бўлган икки йўлни танлашдан ташқари ҳулқни бошқаришда эмас, борларини бекор қилишда ҳам масъулиятни ўз бўйнига олади:

1 - масъулият шахсий муҳтожлик, ҳақиқат талабларига боғлиқликни талаб этади;

2 - масъулият кенг қамровли даража.

К.А.Абульханова-Славскаянинг фикрича, “Масъулият-субъектнинг аниқланган эркинлик иродавий чегараси ва шакли¹”.

Абульханова-Славская К.А. ишлари куйидаги ғояларни бериши мумкин:

шахснинг ўзи масъулият объектлари чегараларини аниқлайди;

масъулият турли хил типларга ажратилиши мумкин;

соф масъулият олдида турган ҳаракатларни, унинг қийинчилик

даражасини ва чегарасини онгли моделлаштиришга ундайди.

Ижтимоий жараёнда нафақат талаба ёшлар балки, ёшидан қатъий назар ҳамма инсонлар иштирок этади. Фақат у ҳар бир ўз даври, ёши учун аҳмиятлилигига қараб танланади. Талабаларда эса, ўқув фаолияти асосий ўринга чиқади. Ўқув фаолияти жараёнида, таълим муассасасида мутахассис профессорлар томонидан берилаётган билимларни чуқур ўзлаштириш учун ҳам улардаги ҳарактер сифатлар ва айнан масъулият ҳисси шаклланган бўлиши шарт.

Талаба бўлажак мутахассис бўлганлиги сабаб, унда масъулият юқори даражада шаклланган бўлиши мақсадга мувофиқ. Талабалик даврида масъулият бошқалар учун аҳамиятли бўлган топшириқларни бажариш; хатти-ҳаракатларнинг топшириқларни муваффақиятли бажаришга йўналганлиги (қийинчиликларни енгиб ўтишга интилиш, бошлаган ишини охиригача етказиш); топшириқни, унинг характери ва натижасини ҳиссий кечириш (жиддий иш топширилганидан хурсанд бўлиш, муваффақияти учун қайғуриш); топширилган вазифани бажариш учун жавоб бериш кераклигини англаб етиш каби кўрсаткичлар намоён бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. М., 1991.
2. Купченко В. Е. Особенности характеристик жизненного пути у лиц с различным типом ответственности: Автореф. дис. ... канд. психол. наук. Омск, 2004.
3. Муздибаев К. Психология ответственности. Ленинград, 1983.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: - СПб.: Питер, 1999.

ZAMONAVIY MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA TARBIYALANUVCHILARNING OTA-ONALARI HAMDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINING IJTIMOIIY HAMKORLIGI

Rashidova Zulayho Olimjon qizi,
MTTDMQTMOI tayanch doktranti

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotining pedagog xodimlari, psixologi hamda ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik masalalari, tarbiyalanuvchilarning ijtimoiy rivojlanishidagi oila va MTT ning o'zaro faoliyati masalalari yoritilgan.*

***Kalit so'zlar:** maktabgacha ta'lim tashkiloti, pedagog, psixolog, ota-*

МУНДАРИЖА

КИРИШ

3

1.	Азизов Улугбек Батырович, ректор УзГУМЯ	Инновационные образовательные технологии – фактор повышения качества образования в высших учебных заведениях	4
2.	Джураев Дусмурод Уралович	Использование инновационных технологий в педагогической деятельности	6
3.	Ибраимов Холбой Ибрагимович	Инновацион таълим технологияларини қўллаш педагогикада сифат ва самарадорлик омили	9
4.	Жуманиёзова Мухайё Тожиевна	Ўқитувчининг касбий креативлигини шакллантириш методикалари	14

1-ШҶЪБА:

Замонавий таълимнинг долзарб муаммолари

5.	Шарипова Дилара Джуманиязовна, Омонова Умида Тулкиновна, Хушвактова Хуснобод Солиевна	Готовность к оказанию доврачебной помощи пострадавшим в кризисных ситуациях как показатель здоровьесберегающей компетенции студентов	19
6.	Моянов Ықласбай Жийенбаевич	Қорақалпоқ халқ мусиқаси асосида ўқувчи-ёшлар маънавий-ахлоқий фазилатларини шакллантириш мазмуни	22
7.	С.Б. Шарипова	Бўлажак ўқитувчиларда умуммаданий дунёқарашни шакллантиришнинг асосий тамойиллари, омиллари ва мезонлари	26
8.	Юсупова Хабиба Ирискуловна	Ўзбекистонда хотин-қизларни ижтимоий ҳимоя қилишда таълим тизимининг ўрни	29
9.	Исломов Исмат	Ёшларда сиёсий, ҳуқуқий ва ахлоқий маданиятни шакллантиришнинг ўзига хос хусусиятлари	33
10.	Гуламов Жасур Баходирович	Олий таълим муассасалари талабаларининг масъулият ҳиссини ошириш механизмлари	36
11.	Rashidova Zulayho Olimjon qizi	Zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyalanuvchilarning ota-onalari hamda maktabgacha ta'lim tashkilotining ijtimoiy hamkorligi	39
12.	Оқбутаев Жамшид Йулдашевич	Таълим ташкилотларида маънавий тарбияни узвийлигини таъминлашнинг замонавий механизмлари	43

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖАҲОН ТИЛЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ**

**“ПЕДАГОГИКА ВА ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ: АНЪАНАЛАР,
ТАЖРИБАЛАР ВА ИННОВАЦИЯЛАР”**

мавзусидаги Вазирлик миқёсидаги илмий-амалий онлайн конференция
материаллари

2021 йил 23 апрель

Конференция Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлигининг 2021 йил 23 мартдаги 87-03-1460-сон хатига асосан
ЎзДЖТУ "Педагогика ва психология" кафедраси томонидан ташкил
этилди.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

Жуманиёзова М.Т.

– педагогика фанлари номзоди, доцент

Исамова П.Ш.

– педагогика фанлари номзоди, доцент

Юсупова Х.И.

– педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Жумаев А.Ш.

– педагогика фанлари номзоди, доцент

Давронова Д.С.

– педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Пулатов Ж.А.

– педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

**Педагогика фанлари доктори, доцент Д.Джураевнинг умумий
таҳрири остида**

**Тўпламда нашр этилган мақола ва тезислардаги
маълумотларнинг ҳаққонийлигига муаллифлар масъулдир.**

Конференция Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлигининг 2021 йил 23 мартдаги 87-03-1460-сон хатига
асосан ЎзДЖТУ "Педагогика ва психология" кафедраси томонидан
ташкил этилди.

Босишга руҳсат этилди: 25.04.2021 Офсет қоғоз.
қоғоз бичими 64x84 1/16 Times гарнитураси. Шартли босма табоғи 13,5.
Нашр хисоб табоғи 12,55. Адади 60

«ZAMON POLIGRAF» ОК босмахонасида чоп этилди.

Манзил: Ташкент шаҳри. Юнусобод тумани,
Бободехқон маҳалласи 45 уй.